

2006 йил 31 августдан
чоп этила бошлаган

Ижтимоий-сиёсий газета

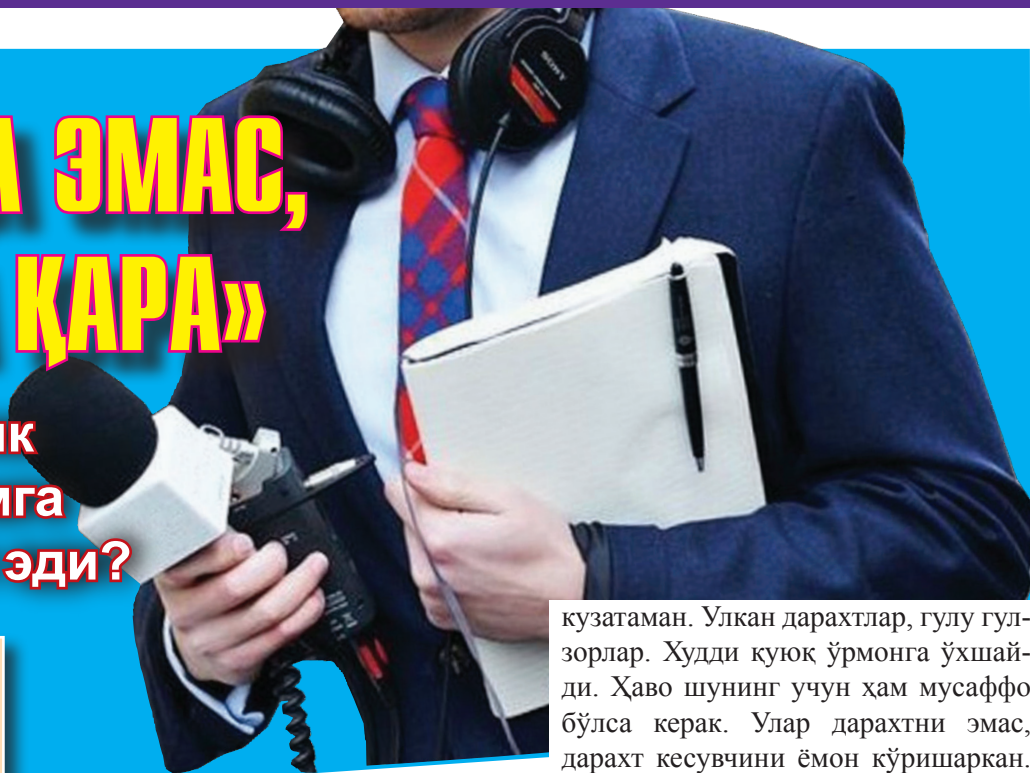
ЖАМИЯТ

№ 29
(900)
2024 йил
1 август,
Пайшанба

Таассурот

«ТАБАҚҚА ЭМАС, ҚАБАҚҚА ҚАРА»

ёхуд сербиялик
журналист кимга
рахмат айтган эди?

Одатдаги иш кунларининг бирида дўстлар телефон қилиб, қўшни Қозоғистонга сафарга кетишаётганлигини, от пойгаси ва кураш томошаларини кузатишга бораётганлигини айтиб, мени ҳам таклиф этишди. Болаликдан спортнинг ушбу турларига қизиқаман. Кураш тушиб тўймасдик, отда юриш эса жону дилим. Аммо, рости шу иссиқда бир ерга бориш малол келади, деб иккиланиброқ майли, дедим.

Икки-уч кундан кейин Олмаотага учдик. Бир ярим соат парвоздан сўнг тунги Олмаота шаҳрини кўриш насиб қилди. Шаҳарнинг ҳавоси тозалиги, салқинлигидан баҳри дилим очилди. Мезбонларнинг очик чехра билан кутиб олиши, ўта замонавий ва шинам меҳмонхонадаги хизматларни кўриб эса келишга иккиланганимдан хижолат тортдим. Тўғриси, ён қўшнилариимнинг ҳаёти анча ўзгариб кетганлигидан хурсанд бўлдим, хавас қилдим.

Биринчи кун

Биласиз, Олмаота тоғлар бағрида жойлашган. Табиат инъом этган тоғлардан қай даражада фойдаланишни ҳам билиш керак экан. Мезбонлар бизни — Сербия, Руминия, Озарбайжон, Арманистон, Грузия ва Ўзбекистондан келган журналистларни тоғ бағридаги дам олиш масканига таклиф қилишди. Канатга чиқиб, тепаликка юқорилай бошладик. Манзара шунчалар жозибали эдики, тасвирлашга тил ожиз. Канатда 6200 метр баландликка чиқдик. Ҳар икки километрда бошқа канатга чиқилади. Ҳар тўхташ жойида эса ресторан, суратга тушиш жойлари, маиший хизмат турлари учун мўлжалланган хоналар ишлаб турибди. Канатдан канатга ўтиш учун эса пул тўламайсиз. Бошидаги тўлов канатлараро ва қайтишда ҳам амал қиларкан. Шу жойига қойил қолдим, рости, бизда бунақа эмас.

Сайёҳлар оқими тинмайди. Турли мамлакатдан келганлар завку шавқ ила айланиб юришибди. Энг тепаликка чиққанимизда совқотдик, қор куртини биринчи марта ўша ерда кўрдим. Ҳамкасблар ҳар хил тилда гапирди, аммо ҳайратнинг, завқнинг даражасини таржимонсиз ҳам англа са бўлади. Биз ҳаммамиз яйрадик, таъсирландик.

Дарвоқе, дам олиш масканигача шаҳар марказидан ярим соатлик йўл экан. “Тойота”да бораётиб, атрофни

кузатаман. Улкан дарахтлар, гулу гулзорлар. Худди куюк ўрмонга ўхшайди. Ҳаво шунинг учун ҳам мусаффо бўлса керак. Улар дарахтни эмас, дарахт кесувчини ёмон кўришаркан. Ҳар бир дарахтни авайлаб-асрашар экан. Кимгадир эриш туюлса ҳам айтаман: бу манзилда автомашиналар турар жойи бепул. Бирор ерда икки соатга бунча пул, унча пул деган ёзувларни кўрмадик. Буям маданият ва меҳмондўстликнинг муҳим белгиси!

Тушликда грузин ресторанига таклиф қилишди. Гуржиларнинг дунёга машҳур миллий таомлари ўз йўлига, лекин менга таъсир қилгани шуки, ресторанда икки соат ўтирган бўлсак, бирорта хориж мусиқаси ёки қўшиғи эшитилмади. Бошдан оёқ фақат грузин наволари янграб турди. Буям ватанпарварликнинг, ўзининг миллий мусиқасини, маданияти ва анъаналарини ўзига хос тарғиб этишнинг намунаси. Шу ўринда бир воқеа эсимга тушди. Қайсидир йили четдан келган меҳмонларни олиб номдор бир ресторанга бордик. Бироз ўтиб Шерали Жўраев ижросидаги “Ўзбегим” ашуласини қўйишларини илтимос қилдим. Қўшиқ бошланиши билан кий-чув кўтарилди. Роса хурсад бўлдим аввал, кейин билсам, бошқа ўтирганлар шўх мусиқалар тўхтаб, ўзбекона қўшиқ айтилганига қаршилиқ қилаётган экан. Хафа бўлиб кетдим. Ахир, ҳар қандай ютуқ ва муваффақият ватанпарварликдан бошланади. Ватанпарварлик эса миллий қадриятларни, ўзликни ҳурмат қилишдан ранг олади. Тан олайлик, шу жиҳатлар бизда етишмайди.

(Давоми 3-саҳифада)

БАХТ ҚАСРИ

Кексалар дуо қилишганида “Пиру бадавлат бўлинг, қўшапир, аёлманд бўлинг” дейишлари бежиз эмас. Сайдулло ота ҳамда Малоҳат ая ана шундай бахтга сазовор инсонлар.

Ота 98, онахон 96 ёшда. 76 йил бирга умргузаронлик қилишган бу хонадонга Когон тумани Беклар маҳалла фуқаролар йиғини Қуйи Хомин қишлоғидагилар кунда кунора зиёратга келишади. Ўн нафар фарзанд, юз нафар неvara, 40 эvara, ўндан ортиқ чеваралари бор Сайдулло ота ва Малоҳат ая хотиржам кексалик гаштини ардоғу эъзозда ўтказишяпти.

— Бундай улуг ёшларга етишнинг сирларини бизга ҳам айтинг, ота, — деймиз ярим ҳазил аралаш.

— Сирими, сири жавлон уриб меҳнат қилишда. Одамларга яхшилиқ йўлида юришда, фарзандларни тўғри тарбия қилишда. Яна сизга айтсам оила, деган ватанни муқаддас билишда, — ота юзлари нурга чўмилиб маза қилиб куладилар.

— Етти ўғил, 3 қизни ўстирдик, улғайтирдик, тарбияладик. Отаси далада ишлаганларида қараб турмадим. Хўкиз билан ер ҳайдаб омоч қилдим. Катта Фарғона каналини қазишда иштирок этганмиз. Тупрокни этақларимда ташиганман, — деб суҳбатимизга қўшиладилар Малоҳат ая.

— Биз ёш йигит эдик. Сайдулло ота бутун қишлоқ аҳолисида хабардор эдилар, — дейди қишлоқ оқсоқоли Каромат Асадов. — Кимни ери экилмай қолди. Кимга хўкиз керак, кимга омоч керак, ота топиб ёрдам берардилар. Даромад, еб-ичиш, рўзгор ҳаммаси томорқадан эдида.

(Давоми 7-саҳифада)

Дунё мамлакатлари ижтимоий-сиёсий тараққиётидаги турфахиллик уларнинг сайлов тизимларида ҳам ўз аксини топган бўлиб, бу ҳолат мажоритар, пропорционал ва аралаш сайлов тизимларининг шаклланишига сабаб бўлди.

Агар мажоритар сайлов тизими конкрет номзоднинг сайлов округида сайловчиларнинг кўпчиликлари овозини олиши зарурлиги билан тавсифланса, пропорционал сайлов тизими вакиллик органига ўз номзодларини кўрсатган партиялар ўртасида мандатларни тақсимлаш улар олган овозлар сонига мувофиқ амалга оширилишини билдиради.

Аралаш сайлов тизими: ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА ВА МИЛЛИЙ ЁНДАШУВ

Бироқ мажоритар ва пропорционал сайлов тизимларининг ҳар иккала ҳам айрим камчиликларга эга эканлигини кузатиш мумкин. Масалан, мажоритар сайловда парламентни шакллантиришда сайловчилар томонидан берилган ҳар бир овоз эмас, балки сайловда ғолиб бўлган номзодга берилган овозлар инobatга олинади, холос. Мағлуб номзодларга берилган овозлар эса бирор бир аҳамиятга эга бўлмайди, яъни “куйиб” кетади. Бундан ташқари, сайловда асосий эътибор номзодларга қаратилгани боис, ушбу тизим кўппартиявийликнинг ривожланишига етарлича шароит яратмайди.

Мажоритар сайлов тизимининг яна бир камчилиги - биринчи турда кўрсатилган номзодларнинг ҳеч бири сайланмаслиги эҳтимолининг мавжудлигидир. Бунда такрорий овоз бериш ва уни молиявий таъминлаш зарурати пайдо бўлади. Молиявий таъминот масаласи, шунингдек, вакиллик органидаги бўшаб қолган депутатлик ўрнини тўлдиришда ҳам юзага келади. Бу дегани — давлат бюджетидан сайлов харажатлари учун ҳар беш йилда бир марта эмас, балки доимий равишда маблағлар сарфланиши тақозо этилади.

Шу каби айрим камчиликларни пропорционал сайлов тизимида ҳам учратиш мумкин. Жумладан, ҳеч бир партия сайловчиларнинг мутлақ кўпчиликлари овозини тўплай олмаса, ҳукуматни шакллантириш учун у бошқа сиёсий партиялар билан коалиция тузишга мажбур бўлади. Бу эса тузилажак парламент кўпчилиги ва ҳукуматнинг барқарор фаолият юритишига маълум даражада тўсқинлик қилиши мумкин.

Аралаш сайлов тизими эса мажоритар ва пропорционал сайлов тизимларидаги ушбу камчиликларни бартараф этиш билан бирга уларнинг афзал жиҳатларини ўзида намoён этади. Бунда парламент депутатларининг бир қисми партияларнинг номзодлар рўйхатига овоз бериш орқали сайланса, қолган қисми мажоритар тартибда алоҳида номзодларга овоз бериш орқали сайланади. Аралаш тизим сайловчиларнинг овозларини тўлиқроқ ҳисобга олишга ҳисса қўшади ва мамлакатдаги сиёсий вазиятнинг ҳақиқий манзарасини аниқроқ акс эттиради.

Бугунги кунда аралаш сайлов тизими дунё мамлакатларида тобора оммавийлашиб бораётганини куза-

тиш мумкин. Мутахассисларнинг фикрича, сўнгги йилларда мажоритар ва пропорционал сайлов тизимларининг энг яхши жиҳатларини ўзаро уйғунлаштириш мақсадида Марказий ва Шарқий Европадаги бир қатор давлатларда аралаш сайлов тизимини жорий қилиш тенденцияси кучаймоқда.

Аралаш сайлов тизими ҳозирда Германия, Испания, Япония, Венгрия, Австралия, Янги Зеландия, Гвинея, Албания, Жанубий Корея, Литва, Сомали, Мексика каби мамлакатларда ва Тайванд (ХХР), МДХ доирасида эса Россия, Арманистон, Қозоғистон, Озарбайжон, Грузия — жами 40 га яқин давлатларда амал қилмоқда.

Масалан, Австралияда парламентнинг бир палатаси мажоритар тизим, иккинчиси эса пропорционал тизим асосида сайланади. Мисрда эса аралаш тизим партиявий рўйхат бўйича овоз бериш ва яқка тартибдаги сайловларнинг комбинациясидан иборат: ҳар бир сайлов округида биттадан индивидуал номзод сайланади, қолган ўринлар эса партия рўйхатидагилар ўртасида тақсимланади. Мексика Қўшма Штатларида Федерал Конгресснинг Депутатлар палатаси мажоритар тизим асосида сайланадиган 300 депутатдан ва пропорционал вакиллик тизими асосида сайланадиган 100 депутатдан иборат.

Парламент мандатларининг шаклланишидаги ўзаро тақсмоти ҳам турли хорижий давлатларда турлича бўлиши мумкин. Мисол учун, Қозоғистонда парламент қуйи палатаси депутатларининг 70 фоизи пропорционал тартибда, қолган 30 фоизи мажоритар тизим асосида сайланади. Германияда эса депутатларнинг 81 фоизи пропорционал тартибда, қолган 19 фоизи мажоритар тизим асосида сайланади.

Аралаш сайлов тизимида сайловдан олдин ҳар бир партия ўз потенциал номзодлари рўйхатини тузади ва бу рўйхатга кирган номзод бир мандатли сайлов округида ўтказиладиган сайловда ҳам қатнашиши мумкин. Бунинг учун номзоднинг кўп мандатли сайлов округига ҳам, бир мандатли сайлов округига ҳам айнан бир сайлов бирлашмасидан ёки сайлов блокидан кўрсатилиши шарт қилиб қўйилади.

Аралаш сайлов тизимида, энг аввало, сайловчилар овозларини

максимал инobatга олиш таъминланади. Мажоритар сайлов тизими асосида муваффақият қозона олмаган партияларга ўзлари олган овозларга мутаносиб равишда депутатлик ўринларини олишга имконият яратади ҳамда жамиятда ҳақиқий кўппартиявийлик тизимини ривожлантиришга хизмат қилади.

Аралаш сайлов тизимида бўшаб қолган депутатлик ўринлари сайловларда тақдим этилган сиёсий партияларнинг рўйхатидаги номзодлар ҳисобидан тўлдирилади. Бу эса сайловларни ўтказиш билан боғлиқ давлат бюджети харажатларини қисқартиришга хизмат қилади.

Аралаш тизимнинг қўлланилиши икки гуруҳдаги депутатларнинг сайланишига олиб келади. Биринчиси — муайян сайлов округида ўз сайловчилари билан узвий боғланган депутат бўлиб, у сайловчилар олдида ўз масъулиятини тўлиқ ҳис этади. Иккинчиси эса партиявий рўйхат асосида сайланган депутат бўлиб, у маълум округ сайловчиларига унча таниш бўлмаслиги мумкин, зеро, сайловчи овоз бериш пайтида айнан унга эмас, балки партия рўйхати учун овоз берган эди. Натижада сайланган депутат ўзини муайян сайлов округи сайловчилари олдида эмас, балки уни рўйхатга киритган партия олдида ҳисобдор сезади.

Ўзбекистонда ҳам аралаш сайлов тизимига ўтишнинг ҳуқуқий асослари яратилди, жумладан, 2023 йилда қабул қилинган янги қонунга мувофиқ Ўзбекистон Республикаси Сайлов кодексига ва амалдаги қонунларига аралаш сайлов тизимига ўтишни кўзда тутувчи муҳим ўзгартириш ва қўшимчалар киритилди. Бироқ аралаш сайлов тизимини ҳаётга тадбиқ қилиш жараёни энди-энди бошланмоқда. Чунончи, жорий йилнинг октябр ойида бўлиб ўтадиган парламент сайловлари илк марта аралаш сайлов тизими асосида ташкил қилинади. Бунда Олий Мажлис Қонунчилик палатасидаги депутатлик ўринларининг 50 фоизи мажоритар тизим асосида, қолган 50 фоизи эса пропорционал, яъни партияга овоз бериш орқали сайланиши назарда тутилмоқда.

Демак, тез орада бўлиб ўтадиган сайловларда Қонунчилик палатасининг 75 нафар депутатини сайлаш учун мамлакатимиз ҳудудида етмиш бешта ҳудудий бир мандатли сайлов округлари, партия рўйхати асосида

бошқа 75 нафар депутатни сайлаш учун эса Ўзбекистон Республикасининг бутун ҳудудида ягона сайлов округи ташкил қилинади.

Маълумки, партия рўйхати асосида сайланган депутатлар муайян сайлов округига эга бўлишмайди. Бундай депутатлар ва сайловчилар ўртасидаги муносабатларни шакллантириш учун асосий масъулият сиёсий партиялар фракцияси зиммасида бўлади. Шунга мувофиқ, амалдаги қонунларга тегишли қўшимчалар киритилиб, партия рўйхати асосида сайланадиган депутатларнинг сайловчилар билан алоқаси тегишинча сиёсий партия фракцияси томонидан белгиланиши мустаҳкамлаб қўйилди.

Шундай қилиб, аралаш сайлов тизими жамиятдаги мавжуд барча сиёсий кучлар иштироки ва мувозанатини акс эттирувчи профессионал парламентни шакллантириш имконини беради. Бунда қонун ижодкорлиги фаолиятининг сифати ва самарадорлиги ҳам ошади, зеро, аралаш тизим асосида сайланган депутатлар корпуси амалдаги қонунчиликни такомиллаштиришга анча фаолроқ тайёргарлик кўргани боис, уларнинг қонун лойиҳаларини тайёрлаш ва уларни амалга ошириш бўйича талаблари ҳам шунчалик юқори бўлади.

Аралаш сайловларда депутатларнинг бир қисми пропорционал асосда сайлангани боис, уларнинг сиёсий партиялар билан алоқалари анча мустаҳкамланади. Ўз навбатида, сиёсий партияларнинг роли ва нуфузи ҳам ошади, уларнинг сайловолди дастурлари ва сиёсий фаолиятида аҳолининг турли гуруҳ ва қатламлари манфаатлари ҳамда жамоатчилик фикрини ҳисобга олиш тенденцияси кучаяди.

Энг муҳими, аралаш сайлов тизими сиёсий жараёнлар узвийлигини ва сиёсий анъаналар бардавомлигини таъминлайди. Бу эса, ўз навбатида, сиёсий институтларнинг бир маромда, барқарор фаолият юритишига, сиёсий тизимда демократик тамойиллар ва кадриятларнинг устуворлигини таъминлашга хизмат қилади.

Қодир ЖЎРАЕВ,
Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг Халқаро ишлар ва парламентлараро алоқалар қўмитаси раисининг ўринбосари

«ТАБАҚҚА ЭМАС, ҚАБАҚҚА ҚАРА»

ёхуд сербиялик журналист кимга раҳмат айтган эди?

(Боши 1-саҳифада)

Иккинчи кун

Сафарнинг асосий тадбирлари бўлиб ўтадиган жойга йўл олдик. Манзил Абай вилояти, Аксуат тумани экан. Қозоғистоннинг шарқий қисмидаги бу тумanning маъмурий маркази — Аксуат қишлоғи. Аҳолиси: 44 831 нафар. Олмаотадан 950 километр узоқликда жойлашган туманга автобусда бордик. Замонавий, қулай автобусда кетарканмиз, эътиборимни йўлларнинг раволиги тортди. Ўй-дим-чуқур йўлларга, кавлаб ташланган ёки қандайдир тўсиқлар қўйилган кўчаларга ўрганиб қолган эканмизми, дафъатан бундай текис йўлга кўни-қолмадим. Ана тугар, мана тугар деб кетяпман, йўқ, бу раволикнинг охири йўқ экан. Ўнг қизиги, шунча масофада на бир патрул хизматини, на постни кўрдик. Бунинг ўрнига супермаркетлар, озода ва топ-тоза хожатхоналар, АЁҚШларни кўрдик. Ҳеч

қаерда навбат йўқ, ҳаммаси ўз ўрнида ва жойида. Ерга сочилиб ётган баклажкарларни, сигарету ғижимланган қоғозларни, писта пўчоқларини кўрмадик. Папирос чекиб бефаросатларча оёқ остига ташлайдиган, машина ойнасидан ахлат улоқтирадиганлар учун жарима бор экан. Жарима ўз йўлига, она заминни пок асрашдек шарафли бурч бовурларимиз учун юрак амрига айланиб бораётганидан таъсирландим.

Аксуатда туман депутати Даулат Тестекей ташаббуси билан кураш мусобақаси ўтказилди. Беллашувда Қозоғистоннинг барча ҳудудидан энг номдор полвонлар ташриф буюрди. Эрталабдан кечгача бўлиб ўтган кураш мусобақалари учун стадионда жой қилинган. Мусобақани шарҳлаб бораётган мураббийнинг сўз бойлигига, қочиримларига қойил қолмасликнинг иложи бўлмади. Негаки у шарҳловчига эмас, кўпроқ оқинларга ўхшаб кетарди. Ҳар бир сўзидан бир ҳикмат, ҳар бир шарҳида бир шеър билан ҳамманинг диққатини ўзига қаратди. Курашнинг асл мақсади жисман ва руҳан чиникиш эканлигини айтди. Бу дунёнинг ўзи курашдан иборат, курашга тайёр бўлмасанг, четга чиқиб қолсанг, шунинг учун ёнбош тушасанми, ўмбалоқ ошасанми, нима бўлсаям кураш туш, курашиб яша, деб барчанинг олқишига сазовор бўлди. Айтганча, у зўр чиқиш қилган

курашчини шарафлар экан, бир гапни кўп такрорларди: “Хусамат”. Бу нима дегани экан деб қизиксам, бизнинг тилда хушомад деган маънони билдираркан. Курашчига қарсақ чалинлар дегани экан. Шу баҳона қарсақнинг асл моҳияти хушомадга қаратилганини билиб олдик...

Ёшу қари қийқириғу олқишлар билан қузатган мусобақа ғолиблари учун саккизта замонавий машина қўйилгани эътиборимни тортди. Бунинг ҳомийи ким, кимга керак бунча харажат, деган саволларга жавобни депутатнинг ўзи берди. У барча харажатларни ўз ёнидан қилган экан. Бундан ташқари, қозоғистонлик энг машҳур артистлар, актёрлар кечқурун стадионда уюштирилган гала концертда қатнашишди. Одамлар кўзда ёшу қалбада ғурур билан қозоқ халқининг улуғлари, уларнинг ҳаётию ҳикматларини жамлаган “Тарихга таъзим” номли спектаклни томоша қилишди. Мана шу томошаю дабдабанинг ҳам-

таси 14, кичиги 10 ёшда эканлигини билиб, икки қарра қойил қолдим. Қозоқларда шундай экан: ўғил бола 6-7 ёшида қўй сўйишни, от минишни албатта билиши керак экан.

Пойга бошланди, ёмғир шаррос ёғаётган бўлса-да, от минган ўсмирлар шижоатни асло сўндиришмади. Қийқириғу олқишлар остида ўтган бу беллашув ғолибларига ҳам энгил автомобиллар берилди. Айрим совғалар чавандозга эмас, от эгасига ҳадя этилди. Шундай ғолиблардан бири ўзига теккан машинанинг калитини Аксуат қишлоғининг оқсоқолига берди. Оқсоқол кабристон қоровули экан. Ёлнинг хизматини қилаётган одам пиёда юрмаслиги керак, шу мошина сизга, дейилганда чалинган олқишлардан отлар ҳам ҳуркиб кетди. Ана бағрикенглик, ана одамийлик. Ҳамкасбларимиздан бири, сербиялик журналист Александр ушбу жараёнларни суратга муҳрлар экан, кўзида ёш билан “Thank you” дерди дамба-дам. Дўстликнинг, оқибатнинг, эзгуликнинг манзараси эди бу.

От пойгасидан қайтганимизда бизни мезбонлар ўтовда кутиб олишди. Нозу неъматлар билан тўла дастурхон атрофида кечган суҳбатлар янаям қизиди. Турли мамлакатлардан келган ҳамкасбларимиз, мезбонлар миллатлараро дўстлик, мустаҳкамланаётган ришталар ҳақида гапирар экан, бу борада Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг қўшни ва қардош мамлакатлар ўртасидаги борди-келдиларнинг илиқлашувига қўшаётган ҳиссаси ҳақида тўлқинланиб гапиришди. Биз билмаган ва ҳис қилмаган жихатларни эътироф этишди. Юртинг, Президентинг ҳақида айтилган гапларни бошқа мамлакатда эшитиш, айниқса, қузатувчан, дунё кезган журналистлардан тинглаш янаям мароқли экан...

Хуллас, ҳаммаси бўлиб беш кун Қозоғистонда бўлдик. Олмаота халқаро аэропорти ўта замонавийлиги билан ажралиб туради. Бу ҳақда ҳамроҳим, блогер Рустамхўжа Усмонов билан кўп гаплашдик. Рустамбек ёш бўлишига қарамай, замонавий, ҳар бир ишга танқидий қарайдиган йигит. У аэропорт ходимлари хушмуомала, маданиятли бўлиши кераклигини айтар экан, бу борада ўзимизда ҳали кўп ишлар қилиш кераклиги ҳақида мулоҳазалар билдирди. Бу гапда жон бор. Чиндан ҳам Олмаота аэропортида кўрдикки, ходимлар хушмуомала-

ли. Ортиқча ташвишга қўйишмайди. Масалан биздагидек, ўтиш йўлакчасида оёқяланг қилиб текширишмайди.

Кўча-куйда ахлат йўқ. Беш кун юриб кўча ёки йўлаклар чеккасида ғижимланган қоғоз ҳам, бўш баклажка ҳам, сигарету смечка қолдиқларини ҳам кўрмадим. Кексаю ёш махсус қутига ташлайди ахлатни. Шунга ўрганилган. Ҳаво мўътадил. Деярли ҳар куни ёмғир. Ҳар ҳафта театрда оилавий бориш мажбурий. Маданият уйлари бизда деярли унут бўлди. Уларда эса маданият уйлари ишлаб турибди. Моддий-техник базаси ҳам бой.

Қозоқ халқи бой яшаркан, деган хулосага келдим. Ўнг чекка қишлоқларида яшовчи аҳоли ҳам эртага қаердан пул топаман, деб ўйлаб сикилмайди. Ҳар бир уй эгасининг ҳеч бўлмаганда ўнта моли бор. Сигир қўйларини кенг яйловга қўйиб юборишаркан, уч маҳал сут соғишаркан. Тоғ ён бағрида ўтлаб юриб, семириб кетган молларини кўриб, ҳайрон қолдим. Чунки бизда боқувдаги ҳўкизлар ҳам бунақа семирмайди.

Бизда энг ишончли ва тинч бўлган транспорт тури — трамвай “пенсия”га қузатилди. Уларда эса ҳатто троллейбус ҳам бор. Шаҳарларда ҳаво тоза. Чунки дарахт кўп, дарахт кесгани юртга келган ёвдай ёмон кўришади.

Бирор ерда шиорбозлик йўқ. Келажига буюк давлат, улуғ алломалар бешиги, деган ёзувларни кўрмадим. Зотан, уларнинг келажига шиорсиз ҳам гуллайдиганга ўхшаб борапти. Ўтиб кетган алломалар билан мактабнишдан кўра, бугун ҳар томонлама етук ёшларни тарбиялашга катта урғу беришмоқда.

Хуллас, кимлардир назарига илмайдиган қўшни Қозоғистонда тараккиёт ва ривожланиш авжиди. Сайёҳ жудаям кўп. Чет элликлар бекорга бирор ерга бормаслигининг сабабини эса яхши биласиз. Қозоғистонга албатта боринг. Меҳмондўстликда, одамийликда биздан қолишмайдиган бовурларимизнинг: “Табаққа эмас, қабаққа қара”, яъни мезбоннинг дастурхони эмас, қош-қовоғи муҳим, деган нақлининг ҳаётий тасдиғини кўриб келинг.

Мақсуд ЖОНИХОНОВ,
Тошкент-Олмаота-Тошкент

ЭЛЕКТР ЭНЕРГИЯСИ ТАРАҚҚИЁТНИНГ БОШ ОМИЛИ

Сир эмас, ривожланган давлатларда инсон капиталига тараққиётнинг бош омили сифатида қаралади. Демакки, бунда таълим ва фанни ривожлантириш, тиббиётда замонавий технологияларни жорий этиш, ижтимоий инфратузилмани модернизация қилиш, замонавий инновацион ишланмаларга урғу қаратиш ва албатта аҳолининг яшаш шароитларини яхшилаш лозим. Бугунги глобллашув даврида электр энергияси ҳар қандай ислохотнинг ажралмас қисми, бошқача айтганда, тамал тошига айланиб улгурди.

Дарҳақиқат, бугун ҳеч бир жамият тараққиётини электр энергиясидан айро тасаввур этиш мумкин эмас. Шу боис ҳам давлатимиз раҳбари томонидан мамлакатимизда электр энергетикаси соҳасини ривожлантириш масаласига алоҳида урғу қаратиб келинмоқда. Бугун юртимиз бўйлаб фаолият юритаётган йирик саноат корхоналари, ижтимоий соҳа объектлари ва истеъмолчиларнинг каттагина қисмини барқарор ҳамда сифатли электр энергияси билан таъминлашда “Иссиқлик электр станциялари” АЖ катта юкни ўз зиммасига олган десак муболаға бўлмайди.

“Иссиқлик электр станциялари” АЖ Президентимизнинг 2019 йил 27 мартдаги “Ўзбекистон Республикасида электр энергетика тармоғини янада ривожлантириш ва ислоҳ қилиш стратегияси тўғрисида”ги қарорига асосан ташкил этилган. Ҳозирда тизимда 11 минг нафарга яқин ишчи-ходим халқимизнинг фаровон ҳаёти йўлида меҳнат қилмоқда. Корхоналаримизда суткасига 24 соат генерация жараёни кетади. Рақамларга мурожаат қиладиган бўлсак сўнгги 7 йилда иссиқлик электр станцияларининг умумий ўрнатилган қуввати 14 ГВтга етди. Тизимда 16,3 МВтга тенг қайта тикланувчи куёш фотоэлектр станциялари барқарор ишламоқда. 2024 йилда корхона филиаллари ва тизим корхоналари томонидан 29,064 млрд.кВт.соат электр энергияси ҳамда 4,44 млн.Гкал иссиқлик энергияси ишлаб чиқарилиши режалаштирилган. Жорий йилнинг биринчи ярим йиллиги давомида 16,98 млрд. кВт.соат электр энергияси, 2,6 млн. Гкал иссиқлик энергияси ишлаб чиқарилди.

Тизимда олиб борилаётган янгиланишлар

Республикамиз миқёсида сўнгги 5 йилда аҳолининг электр энергиясига бўлган талаби кескин ошди. Бу эса олдимизга қатор вазифаларни қўяди.

Хусусан,

- аҳолини барқарор ва сифатли электр энергияси билан таъминлаш.
- электр энергияси ишлаб чиқаришда ва узатишда харажатларни минималлаштириш.
- тизимдаги ҳар қандай ўзгаришга тезкор жавоб қайтариш.
- электр энергияси ишлаб чиқаришда табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш ва қайта тикланувчи энер-

гия манбалари улушини кенгайтириш.

Шунга кўра, “Иссиқлик электр станциялари” акциядорлик жамияти томонидан тизимдаги барча корхоналарни замонавий, энерготежамкор ускуналар ва қурилмалар асосида босқичма-босқич модернизация қилиш бўйича инвестицион лойиҳалар амалга ошириб келинмоқда. Бу ишларнинг ўз вақтида ва тўлиқ бажарилиши истеъмолчиларни электр ва иссиқлик энергияси билан мунтазам таъминлашнинг муҳим кафолати бўлиб ҳисобланади. Мазкур йўналишда Япония, АҚШ, Испания, Туркия ва Россия каби давлатлар билан яқин ҳамкорлик қилиб келмоқдамиз.

Қуйидаги маълумотларга тўхталсак. Ўтган 7 йил мобайнида Жамият томонидан Толимаржон, Тошкент, Навоий, Тахиятош электр станцияларида инвестиция лойиҳалари асосида замонавий энергоқурилмалар фойдаланишга топширилди. Сирдарёда 6 та анъанавий энергоблок модернизацияси амалга оширилди. Водий аҳолиси фаровонлигини таъминлаш мақсадида янги 900 МВт қувватга эга Тўрақўрғон иссиқлик электр станцияси бунёд этилди. Фарғона ва Тошкент иссиқлик электр марказларида газ-турбина ускуналари, шунингдек, Тошкент шахрининг Оқтепа ҳамда Богзор маҳаллаларида замонавий когенерация қурилмаси ишга туширилди. Ушбу лойиҳаларни амалга ошириш учун жами 4,7 млрд. АҚШ доллари сарфланди.

Айни кунларда “Толимаржон ИЭС” АЖда навбатдаги инвестициявий лойиҳа қад ростламоқда. Умумий қуввати 1065 МВт бўлган 4-5-сонли буг-газ қурилмаларининг бунёд этишда Испаниянинг “Intesa Ingeniera Industrial S.A.” ва Япониянинг “Mitsubishi Corporation” компаниялари бош пудратчи сифатида қатнашапти. Қурилиш ишларига эса Туркиянинг “Çalik Enerji” компанияси мутахассислари ҳам жалб қилинган. 2025 йилда ягона энерготизимга уланиши кўзда тутилган мазкур буг-газ қурилмаларининг ишга туширилиши натижасида корхонада йилига қўшимча яна 8,5 млрд кВт.соат электр энергияси ишлаб чиқаришга эришилади. Аҳамиятлиси, юкори тежамкор технологияларни қўллаш ҳисобига йилига 600 миллион куб метр табиий газ тежалади. Ҳозирга қадар буг-газ қурилмаларининг турбина пойдеворлари билан боғлиқ арматура ва бетон ишла-

ри якунланган. Қурилиш майдонида 1684 нафар мутахассис, шу жумладан 1500 нафар маҳаллий ишчи-ходимлар меҳнат қилмоқда.

“Иссиқлик электр станциялари” АЖ ҳамда “Навоий ИЭС” АЖ Япониянинг “Mitsubishi Corporation & Mitsubishi Power” Ltd. компаниялар консорциуми билан 650 МВт қувватга эга навбатдаги буг-газ қурилмасини қуриш бўйича инвестицион лойиҳаси доирасида шартнома имзолаган эди. Жорий йилнинг 2 май куни, III-Тошкент Халқаро инвестиция форуми доирасида давлатимиз раҳбари томонидан мазкур буг-газ қурилмаси қурилишига старт берилди. Лойиҳага кўра, 2027 йил якунига қадар станцияда умумий қуввати 650 МВт бўлган навбатдаги учинчи буг-газ қурилмасини қуриш ишлари олиб борилади. Янги инвестиция лойиҳасини амалга ошириш мамлакат марказий энергетика тизимида қўшимча электр энергияси етказиб беришга хизмат қилади. Лойиҳа ишга туширилгач, йилига қўшимча 4,8 млрд. кВт.соат электр энергияси ишлаб чиқарилади. Бунда юкори тежамкор технологиялар ҳисобига анъанавий энергоблоклар сарфлайдиган табиий газ миқдорига нисбатан 870 млн. куб метр ёқилғи тежалишига эришилади.

“Яшил энергия” қувватларидан самарали фойдаланилмоқда

Мамлакатимизда ишлаб чиқарилаётган электр энергиясининг салмоқли қисмини ишлаб чиқарувчи иссиқлик электр станциялари ва марказларида қайта тикланувчи энергия манбаларини ўрнатиш ва муқобил энергиядан самарали фойдаланишга ҳам доимий эътибор қаратилмоқда.

“Иссиқлик электр станциялари” АЖ томонидан Президентимизнинг 2023-йил 16-февралдаги “2023-йилда қайта тикланувчи энергия манбаларини ва энергия тежовчи технологияларни жорий этишни жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори ижросини таъминлаш мақсадида электр станциялари ва марказларидаги куёш фотоэлектр станцияларининг қуввати 16,3 МВтга етказилди.

Рақамларга тўхталадиган бўлсак, олиб борилган саъй-харажатлар натижасида 2024 йилнинг январь-июнь ойларида ушбу фотоэлектрстанцияларда 9,1 млн. кВт.соат электр энергияси ишлаб чиқарилди. Бунинг эвазига 1,8 млн. кубметр табиий газ иқтисод қилинди.

Кувонарлиси, бугунги кунда ушбу “яшил” станциялар орқали электр станцияларининг ўз эҳтиёжлари учун сарфлаётган электр энергияси маълум қисми тоза энергиядан копланмоқда.

Эътибор қаратишга лойиқ бўлган яна бир жиҳат шуки, электр станция-

ларининг ички ва ташқи ҳудудларини ёритишда ҳам табиий энергия манбалари ва энергия тежамкор воситалардан фойдаланилмоқда. Хусусан, куёшдан қувватланувчи 2498 та автоном ёритиш чироқлари, 2567 та сенсорли харакат датчиклари ва электр двигателларга ўрнатилган 192 та частота ўзгартиргич қурилмалари доимий ишламоқда. 2024 йил январь-июнь ойларида автоном куёш ёритиш чироқларини ўрнатиш ҳисобига 627,8 минг кВт.соат сенсорли харакат датчиклар ўрнатиш ҳисобига 139,6 минг кВт.соат ва частота ўзгартиргич қурилмаларидан фойдаланиш ҳисобига 3 296,1 минг кВт.соат электр энергияси иқтисод қилинишига эришилди.

Генерация жараёни рақамлаштирилмоқда

Тажрибалар шуни кўрсатмоқдаки, корхона ресурсларини режалаштириш вақт ва ортиқча харажатларни тежайди. Жамиятимизда Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2022-2023 йилларда ахборот – коммуникация технологиялари соҳасини янги босқичга олиб чиқиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига асосан молиявий, ҳўжалик ва ташкилий жараёнларни мониторинг қилиш ва бошқаришга йўналтирилган корпоратив ахборот тизими(ERP)ни жорий қилиш ишлари олиб бориляпти. Жамиятда янги тизим фойдаланувчиларининг тахминий сони 1500 кишини ташкил этади. Бу шуни англатадики, халқаро тажрибадан фойдаланган ҳолда жараёнларни стандартлаштириш ва автоматлаштиришдан сўнг, “Иссиқлик электр станциялари” АЖ ишончли маълумотларга эга шаффоф тизимга эга бўлади, шунингдек фойдаланувчи хатоларини камайтиради ва иш сифатини оширади.

Таклиф этилаётган тизим молия, режалаштириш, сотиб олиш ва сотиш, таъмирлаш ва ходимларни бошқариш ҳамда бошқарув жараёнларини амалга ошириш бўйича ишларни ўз ичига олади. Шунингдек, “Рақамли Ўзбекистон-2030” Стратегияси ижроси доирасида ишлаб чиқариш жараёни билан боғлиқ турли фавқулодда ҳолатларнинг олдини олиш, юзага келганида эса тезкор бартараф этиш, генерация жараёнини реал вақт режимида кузатиш ҳамда ёқилғи назоратини олиб бориш мақсадида онлайн-диспетчерлик маркази фаолияти йўлга қўйилган. Унинг фаолияти суткасига 24 соат навбатчилик асосида ташкил этилиши натижасида ишлаб чиқариш барқарорлигига эришилмоқда.

Файзулла ШАИСМАТОВ,
“Иссиқлик электр станциялари”
АЖ бошқаруви раиси
ўринбосари

Бу ёруғ оламда энг олий хилқат ҳисобланган инсонни ўрганиш, уни тарбиялаш, унга алоҳида хизмат кўрсатиш муаммоси бутун инсоният пайдо бўлишининг ибтидосидан бошлаб интиҳосига қадар ўзига хос объектив ва субъектив имкониятлар кўлами билан боғлиқ равишда намоён бўлиб келаётганлигини бугунги ҳаётнинг ўзи тасдиқламоқда. Зеро, инсонни билиш ва унинг ташқи (реал) ва ички (идеал) оламига адекват таъсир кўрсатиш ва шу таъсирлар орқали уни бошқариш мумкинлиги аниқ бўлса-да, бу жараёнда турли хил ижтимоий, иқтисодий, сиёсий, мафкуравий ва маънавий манфаатлар муштараклигига ҳам алоҳида эътибор беришга тўғри келади.

стаҳкамлаш ҳамда ижтимоий ҳаётни такомиллаштириш гаровидир.

Оила жамиятнинг ижтимоий, иқтисодий ва демографик ривожланишга пойдевор бўладиган асосий ижтимоий институт бўлиб, мамлакатимизда оиланинг мавқеи ниҳоятда юқори. Оила муҳити қанчалик соғлом бўлса, жамият ҳам, Ватан эрки ва истикболи ҳам шунчалик соғлом ва шарафли бўлади.

Ҳаммамиз биламизки, инсон шахсини шаклланишига тўрт омил: насл, тарбия, фаолият ва муҳит таъсир этади. Шу омиллардан қайси бири кучли чикса, шахс ҳам шунга яраша шаклланади. Агар биз ҳозирги кундалик ҳаётимизга назар солсак, ва шунингдек, бола тарбиясига доир педагоглар, психологлар, социологлар ва бошқа мутахассисларнинг фикрларини, тажрибаларини ҳисобга олсак, оиланинг соғлом муҳити ҳам боланинг тарбиясига ижобий таъсир этишини тушуниб етамиз. Соғлом муҳитни эса, инсон учун энг муҳим ва асосий бўлган куйидаги тушунчалар шакллантиради. Буларнинг биринчиси оила аъзоларининг соғломлик даражаси, иккинчиси,

кўпинча эшитганини эмас, кўрганини бажаришга мойилдирлар.

Бола тарбиясига таъсир этувчи муҳим омиллардан бири-оиладаги муносабатларга келсак, оила аъзолари ва умуман инсонлар орасидаги муносабатларга киришганимизда, бунга масъулият билан ёндашиш муҳим эканлигини аввалам бор биз ёши катталар чуқур англаб етишимиз зарурдир. Ёвузликни ҳам, эзгуликни ҳам, самимийликни ҳам, иккиюзламачиликни ҳам, ғазаб отига минишни ёки меҳр шавқатли бўлишни ҳам болаларга биз ёши катталар бир-биримизга қилган муносабатлар орқали ўргатамиз. Агар эру хотин ўртасидаги муносабатлар самимийликка, хурматга, меҳр-мухаббатга асосланган бўлса, бундай оилада улғайиб, вояга етган инсонлардан камдан-кам иккиюзламачилар чиқади ва улар ҳеч қачон севги нималигини ҳеч кимдан сўрамайдилар. Улар буни энг бошиданок ҳис этиб англаб етган бўладилар. Агар ота-она фарзандини ўзининг кадр-кимматини билувчи, ўзини ҳурмат қилувчи шахс бўлиб улғайишини хоҳласалар, унга гўдаклигидаёқ ҳурмат билан муносабатда

дарҳол бажармасдан, пулга бўлган муносабатни тўғри тарбиялаб, пулнинг қадрига етишни ва сабр-қаноат ҳиссини уларнинг ёшлик чоғидан тарбиялашлари зарурдир, акс ҳолда бундай фарзандлардан келажақда худбинлар шаклланиши мумкин.

Оиланинг соғлом муҳитига таъсир этувчи яна бир омил бу оиладаги кайфиятдир. Аслини олганда, ҳар бир оила аъзоси ўзининг яхши, ёки ёмон кайфияти билан оила муҳитига салбий ёки ижобий таъсир этиши мумкин. Инсондаги кайфият эса, инсоннинг миясида айти пайтда қандай фикрлар борлигига боғлиқ. Тасаввур қилинг, оила бошлиғи бўлмиш ота ҳозиргина ишдан ёмон кайфиятда келди. Бунга турли хил сабаблар, яъни бошлик, ҳамкасблар ёки қўл остидаги ишчилар орасидаги ўзаро келишмовчиликлар, ёки иш жараёнида пайдо бўлиб турадиган муаммолар бўлиши мумкин. Мана шу салбий ҳолатларнинг ҳаммасини у ўзининг миясида фикрлар шаклида уйга, оиласининг олдига олиб келди. Ёмон кайфият ҳам, яхши кайфият ҳам инсондан инсонга юқумли касалликка қараганда анча тез равишда юқади. Ота ўспирин ўғлининг саволига жавоб бериш ўрнига уни жеркиб ташлади. Энди у ё синглисини, ёки укасининг кайфиятини бузади. Шундай қилиб, кўпинча бир одамнинг айби билан оиладаги барча кишиларнинг таби хира бўлади. Бу ҳолатни руҳшунослар «занжир реакцияси» дейишади. Ҳар бир инсон ҳаёт қанчалик оғир бўлмасин, ижобий фикрлашга ҳаракат қилиши лозимдир. Чунки «Ижобий фикрлар инсонни мувоффақиятга олиб келса, салбий фикрлар омадсизлик ва ёлғизликка олиб келади» деб ёзган эди америкалик машҳур доктор Полл Брегг. Кейинги тиббиётдаги илмий-тадқиқотлар шуни кўрсатмоқдаки, инсондаги касалликларнинг 85 фоиз инсоннинг руҳий ҳолати, яъни кайфияти билан боғлиқ экан. Кайфиятни бошқариш учун эса, инсонлар ўз фикрларини бошқара олишни ёшлик пайтидан ўрганиб, буни болаларга ҳам ўргатишлари зарурдир.

Ҳаётини мақсад фақат шахсий манфаатлардан иборат бўлиб қолмасдан, балки унда умуминсоний, олийжаноб қоидалар ҳам мавжуд бўлиши керак. Инсонга ўзининг олдига қўйган мақсадига қараб баҳо берса бўлади. Ота-оналар фарзандларини болалик пайтидан бошлаб ўз олдига мақсад қўйишни ва шу мақсад сари интилиб яшаш зарурлигини англатгани маъқул. Бунда албатта ота-онанинг ўзи шахсий ўрناق кўрсатиши лозим. Агарки, инсондаги хоҳиш-истак ўта кучли бўлса, у деярли ҳар қандай мақсадига эришиши мумкин.

Зевар ЖЎРАЕВА,
Тошкент вилояти Янгийўл
шаҳар 10-мактаб ўқитувчиси,
психолог

КАЙФИЯТ, ҲАЁТ, МУВОЗАНАТ

Чунки инсон тараққиёти ва фаоллиги, энг аввало, унинг ижтимоий манфаатлари, мафкуравий қарашлари социал-интеллектуал салоҳиятига таъсир этувчи омиллар билан белгиланади. Қолаверса, инсоннинг шаклланиши унга хизмат кўрсатувчи тизимларнинг муваффақиятли ишлаши мамлакатдаги ижтимоий-иқтисодий ва илмий-амалий ислохотларнинг ҳосиласи ҳисобланади.

Ўз ҳаёти, маънавияти, ва келажагининг бунёдкори бўлган бола шахсининг камол топишида оила муҳити, соғлом турмуш тарзи биринчи галда аҳамиятли. Ота-она жамиятнинг асосий бўғини – оиланинг муқаддаслигини дилдан ҳис этиш, оилани мустаҳкам, барқарор ва умрбоқий бўлишида эр-хотиннинг масъулиги, бола тарбиясига бўлган ёндашув, оиланинг оғир юкини тортишда ота-онанинг ўрни, яъни ота топарман, она тутарман, оила бюджетининг оқилона тежаб-тергаб ўз ўрни билан сарфлашда ҳамфикрлик, ҳаммаслаҳатлик ҳамда ўзаро тенглик тамойили, оилани мустаҳкамлаш ва соғлом турмуш тарзини таъмин этиш омилдир. Оиладаги юксак маънавий-ахлоқий муносабатлар миллий ва умуминсоний қадриятларнинг ўрнини му-

оила аъзолари ўртасидаги ўзаро муносабатлар, учинчиси яшаш учун етарли бўлган пул маблағи, яъни оила бюджети, оила аъзоларининг кундалик кайфияти, яъни ҳар бир оила аъзоси ўз кайфиятини қай даражада бошқара олиши ва бешинчиси ҳар бир оила аъзосининг ҳаётдаги мақсадидир.

Энди юқорида қайд этилган оиладаги соғлом муҳитни яратувчи асосий тушунчаларга чуқурроқ тўхталсак. Дунёда энг катта бахт бу соғлиқдир. Соғлом инсонгина ўз олдига қўйган мақсадга, бахт-саодатга эриша олади. Соғлигини йўқотган одам, катта бойликка эга бўлган тақдирда ҳам, ўзини бахтли ҳис эта олмайди. Бунга ҳаётда мисоллар кўп. Ҳар бир инсон ўз саломатлиги олдида биринчи галда ўзи масъулдир. Ҳар бир ота она ўз фарзандини соғлом бўлишини хоҳлар экан, биринчи галда ота онанинг ўзлари ўрناق бўлиб, соғлом турмуш қонун-қоидаларига риоя қилиб яшашлари муҳим эканлигини англаб етишлари зарурдир. Ота-она ўзларининг соғлиқларини мустаҳкамлаш мақсадида жисмоний машқлар билан мунтазам равишда шуғулланар экан, бундай оилада ўсаётган бола спортга бефарқ бўлмайди, чунки болалар

бўлишлари зарур.

Оилада бола тарбиясига салбий ёки ижобий таъсир этувчи омиллардан бири оиладаги молиявий аҳвол ҳисобланади. Ҳаёт шуни кўрсатаптики, оиладаги пул миқдори ҳаддан ташқари кўп бўлиши ҳам, ёки ҳаддан ташқари кам бўлиши ҳам оиладаги муҳитга салбий таъсир этади. Пул миқдори ҳаёт учун энг керакли эҳтиёжларни қоплашга етарли бўлиши керак. Агар оилавий бюджет яшаш учун энг керакли эҳтиёжларни (масалан, озиқ-овқат, кийим кечак) қоплашга етмас экан, унда инсон учун энг зарур бўлган соғлиқка путур етиши мумкин ва айниқса, ўсаётган болалар учун бу ҳолат жуда ачинарлидир. Бундан ташқари, оилада пулнинг етишмаслиги туфайли болалар, айниқса, 14-16 ёшдаги ўспиринлар кийинишда ва шунга ўхшаш нарсаларда тенгдошларидан орқада қолсалар, бундан руҳий азият чекишлари мумкин. Агар оила жуда ҳам бой бўлса, ота-она фарзандларининг ҳар қандай хоҳиш истакларини

Ушбу мақола Олий Мажлис ҳузуридаги Нодавлат нотижорат ташкилотлари ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини қўллаб-қувватлаш жамоат фондининг “Ёшларнинг муаммоларини ҳал қилишга, ташаббуслари ва замонавий ғояларини илгари суришга қаратилган лойиҳаларини қўллаб-қувватлаш” грант лойиҳаси асосида тайёрланди

Бундан бир-икки йил аввал оммавий ахборот воситалари вакиллари учун гендер тенглик мавзuida йиғилиш ўтказилди. Йиғилишда гендер тенглик, унинг мамлакатимиздаги ҳуқуқий асослари, ушбу тушунча замиридаги ижобий ҳолатлар бўйича тушунчалар берилди. Дунё микёсида ва мамлакатимизда бу масалада олиб борилаётган ишлар ҳақида тўхталиб ўтилди. Ҳеч кимга сир эмас, бу каби йиғилишларда гендер тенглик деса энсаси қотадиган кишилар ҳам ҳамма маълумотларни индамай эшитиб ўтиради. Аммо ич-ичида шу нарса бизга керакми ўзи, миллийлигимизга сираям тўғри келмайдик, деган ҳаёллар билан ўтираверади. Эркакларни кўйинг, ҳатто аксар аёллар ҳам айнан шундай фикрда.

ГЕНДЕР ТЕНГЛИКНИНГ НОТЕНГЛИКЛАРИ

Хуллас, шу ҳаёллар билан ўтирган шекилли, оммавий ахборот воситаси ходимларидан бири йиғилиш сўнггида экспертларга бир савол билан мурожаат қилди.

— Хўш, гендер тенгликка эришмоқчи экансизлар, унда аёлларнинг иш вақтини қисқартириш, қонунчилигимизга шунақа ўзгартириш киритилсин. Аёллар ишда камроқ меҳнат қилиб, уйдаги вазифаларни ҳам уйдалаб қўйсин, деди!

Тўғриси, иштирокчилар ҳам, экспертлар ҳам бу саволдан унчалик ҳайратланишмаганидан, аксинча, уни табиий, деб қабул қилганидан ҳайрон қолдим. Таклифингизни ўрганиб чиқамиз, дейишгани эса гендер тенглик ҳақида тушунтирувчидаям, тушунувчидаям етарли тушунча йўқлигини кўрсатиб қўйди. Ҳеч ким айтмадики, аёлларнинг иш вақтини ҳукумат томонидан қисқартирилиши бу уларнинг иш топишида қатор тушунмовчиликларни келтириб чиқаради ва бу биз ўйлагандан кўра кўпроқ муаммоларга олиб келади. Уйда эса эркак, аёл юмушларни тенг тақсимла-маса-да, аммо биргаликда, елкама елка амалга ошириши бу нормал ҳолатга айланиши лозим. Шундай бўлмас экан, бугун оиладаги мувозанат бузилаверади, бу эса оиланинг бузилишига, жамиятнинг дарз кетишига сабаб бўлаверади.

Тўғри, минг йилдан бери қотиб, шаклланиб қолган тушунчаларимизга кўра эркак кишининг, дейлик идиш-товоқ ювиб ўтириши ҳаёлимизга сиғмайди. Баъзи аёлларнинг ўзи бу ҳолатдан дод, деб юбориши мумкин. Қишлоқ ҳудудларида эса ҳатто оғир иш бўлса-да, эркак кишининг рўзғорга сув ташиб келтириши ҳам уятли ҳолатга айланиб улгурган. Фақат нега? Рўзғорда аёл кишига ёрдам беришни айниқса, қишлоқ ҳудудларида нега бунчалик иллат даражасигача тушириб қўйганмиз? Бу қайси мезонларга тўғри келади ўзи? Нега биз гендер тенглик деган тушунчадан, ўзи аслида нимадан иборат эканини билмай туриб, бунчалик ҳайкамаиз?

Шу ўринда бу тушунчага озрок изоҳ киритайлик. Гендер тенглиги бу эркаклар ва хотин-қизлар тенглиги — инсоннинг асосий ҳуқуқла-

ридан бири ҳисобланади. Шунингдек, гендер тенглик, иқтисодий ва ижтимоий тараққиётнинг ҳам негизи ҳисобланади. Миллий қонунчилигимизга «гендер» тушунчаси 2019 йил 3 сентябрдаги Ўзбекистон Республикасининг «Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида»ги қонуни билан киритилган бўлиб, унга кўра гендер — хотин-қизлар ва эркаклар ўртасидаги муносабатларнинг жамият ҳаёти ва фаолиятининг барча соҳаларида, шу жумладан сиёсат, иқтисодиёт, ҳуқуқ, мафкура ва маданият, таълим ҳамда илм-фан соҳаларида намоён бўладиган ижтимоий жиҳати ҳисобланади.

Шунингдек, ушбу қонун билан гендер статистикаси — давлат статистикасининг жамият ҳаёти ва фаолиятининг барча соҳаларида хотин-қизлар ва эркакларнинг ҳолати тўғрисида ҳар бир жинс бўйича алоҳида кўрсатилган маълумотларни ўз ичига олган, ҳар хил жинсдаги шахсларнинг ижтимоий-сиёсий ҳаётнинг барча соҳаларидаги тегишли ҳолатини акс эттирадиган, гендер муаммоларини ва жамиятдаги муносабатларни ёритадиган қисми, гендер-ҳуқуқий экспертиза норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ҳамда уларнинг лойиҳаларини хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатларини таъминлаш принципларига мувофиқлиги юзасидан таҳлил қилиш каби тушунчалар ҳам қонунчилигимизга киритилди.

Шунингдек, ушбу қонунда агар шахс ўзини жинс бўйича бевосита ёки билвосита камситишга дучор этилган деб ҳисобласа, ваколатли органларга ёки судга мурожаат қилиш ҳуқуқига эгаллиги, бунда жинс бўйича бевосита ёки билвосита камситишга дучор этилган шахсдан давлат божи ундирилмаслиги, хотин-қизлар ва эркакларнинг тенг ҳуқуқчилиги бузилганлиги тўғрисидаги ишларни судларда кўриш чоғида адвокатлар томонидан кўрсатиладиган юридик хизматларга ҳақ тўлаш қонунчиликлари белгиланган тартибда, уларнинг хоҳишига кўра давлат ҳисобидан қопланиши ҳам назарда тутилган.

Хабарингиз бор, яқинда Самарқандда илк бора Осиё хотин-қизлар форуми ўтказилди. Унда хотин-қизларни иқтисодий, ҳуқуқий қўллаб-қувватлаш нафақат оилаларга, балки жамиятга йирик фойда келтирилиши таъкидланди.

— Кўплаб тадқиқотлар шуни кўрсатадики, тинчлик жараёнларида аёллар ва эркаклар тенг вакил бўлгандагина барқарор тинчликка эришиш мумкин, — деди ўз нутқида БМТнинг Женевадаги бўлими бош директори, Форумнинг нуфузли меҳмони Татьяна Валовая. — Шунинг учун дипломатияда гендер тенглиги фақат адолат масаласи эмас, янада кенг қамровли ва барқарор тинчлик келишувларига олиб келади.

Гендер тенглиги, шунингдек,

тан чуқур илдиз отган дискриминация сақланиб қолмоқда, бу тизимли тенгсизликка олиб келади, айниқса сиёсий иштирок, иқтисодий имкониятлар ва ҳуқуқий ҳимоя соҳаларида.

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг «Gender Snapshot 2023» ҳисоботида айтилишича, ҳозирги ривожланиш суръатида гендер тенглигига тўлиқ эришиш энди қарийб 300 йил давом этиши мумкин.

Ушбу Форум ҳақида ахборот тайёрлаб, сарлавҳасига унда билдирилган битта фактни мисол тариқасида келтирдим: “Дунёдаги ҳар учинчи аёл зўравонликка учрамоқда”. Баъзи ҳамкасбларим эътироз билдирди. Бизда ундай эмас, бу статистикага қандай қўшила-миз, қабилида.

Уйда тарсаки еб, кўчага жилмайиб чиқадиган аёллар бизда қанча эканлигини сиз биласизми?

Миллий қонунчилигимизга «гендер» тушунчаси 2019 йил 3 сентябрдаги Ўзбекистон Республикасининг «Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида»ги қонуни билан киритилган бўлиб, унга кўра гендер — хотин-қизлар ва эркаклар ўртасидаги муносабатларнинг жамият ҳаёти ва фаолиятининг барча соҳаларида, шу жумладан сиёсат, иқтисодиёт, ҳуқуқ, мафкура ва маданият, таълим ҳамда илм-фан соҳаларида намоён бўладиган ижтимоий жиҳати ҳисобланади.

иқтисодий ўсиш ва барқарор ривожланишнинг муҳим омили бўлиши мумкин, яъни аёллар таълим, бандлик ва ресурслардан фойдаланиш имкониятларига эга бўлса, бутун иқтисодиёт ривожланади. Жаҳон банки маълумотларига кўра, агар гендер бандлиги тафовутлари бар-тараф этилса, аҳоли жон бошига тўғри келадиган узоқ муддатли ялпи ички маҳсулот деярли 20 фоизга юқори бўлар эди. Аёлларнинг иқтисодий имкониятларини кенгайтиришга сармоя киритиш шунчаки тўғри иш эмас, бу ақлли иқтисодий стратегия.

Бироқ, дунёда аёллар ва қизлар муваффақиятсизликка учрамоқда ва 2030 йилги кун тартиби хавф остида. Аёллар ва қизларга нисба-

Бунинг ҳисобини юритоласизми? Бу тарсакига ҳам ўзим айбдорман-да, деб эртаси куни унутворадиган, “Эринг урадику”, деса ким айтди, дея ёқасидан оладиган аёллар камми? Улар бизнинг орамиздаку, ахир?! Нахот уларни кўриш қийин бўлса?

Хуллас, ушбу форум доирасидаги ҳаёллар билан уйга келиб, беихтиёр оилавий дастурхон атрофида ҳам шу ҳақда гаплаша бошладим. Аслида гендер тенглик тушунчаси кўрқинчли эмаску, нега уни қабул қилишимиз бунчалик қийин, дея жон қойитган бўлдим.

— Бўлди, овозингизни ўчир, бу ҳақда мақолангизда айтасан, менга эмас, — деган жавобни эшитдим. Шу билан гап тугади...

Гулрух МЎМИНОВА.

Гиёхвандлик дунё ҳамжамиятини ташвишга солаётган энг долзарб муаммо. Бинобарин, инсоният ҳаётини, миллат генофондини таҳликага қўяётган бу иллатнинг илдири оотиши жиноятчиликнинг кўпайиши, ногирон болалар дунёга келиши каби оғриқли ҳолатларни кўпайтиради. Энди бу жирканч ва қабиҳ ишнинг аянчли оқибатини билиб туриб таркибида гиёхванд моддаси бор бўлган “гашиш” ёки қора дори савдоси билан шуғулланадиган кимсаларни ким деб аташ мумкин?!

ОТАЛАР ИБРАТ БЎЛА ОЛАДИМИ?..

Лазизбек Ғофуров (мақолада исм фамилиялар шартли равишда ўзгартирилди) илк бор 21 ёшида суднинг қора курсисидан ўтирган эди. У панжара орти ҳаётдан хулоса чиқармади. Кейин яна икки марта судланди. Ўрганган кўнгил ўртанса қўймас, дейдилар. Лазизбек тўғри ҳаёт йўлидан кўра жиноятнинг қоронғу кўчаларини афзал билгани ачинарли.

Судланувчи Л.Ғофуров судда, айбига иқдорлик билдириб, 2023 йил 31 январь куни отаси Ҳ.Ғофуров вафот этганлигини, отаси вафотидан кейин унинг хонасини тозалаш мақсадида кирганида селюфан пакетга ўралган озгина “гашиш” моддаси топиб олганлигини, хонада гул тувакга экилган 2 туп Каннабис ўсимлигини кўрганлигини айтади. Демак, тарбиянинг аввали оиладан деб кексалар бежизга айтишмаган эканда... Ёхуд ношуд ўғил ўз айбини ҳаспўшлаш учун дунёдан ўтган отасини айбламоқчи бўлаяптими? Бу энди Лазизбек Ғайбуллаевнинг виждонига ҳавола. У топиб олган “топилмаси” ҳақида таниши Ҳакимга билдириб қўйди. Чунки...

Дўстинг кимлигини айт, мен сенга кимлигингни айтаман. Ҳаким Жумаев

1996 йилдан 2012 йилга қадар бўлган вақт оралиғида Россия Федерациясида ишлаб келди. У айна ўша йилларда гиёхвандлик моддаси қабул қилишга ўрганди. Хумори тутганда кимга мурожаат қилишни билган Ҳаким Лазизга кўнғироқ қилди.

— Аҳволим чаток. Топиб бермасанг бўлмайди.

— Гап бўлиши мумкин эмас, ака. Албатта топиб бераман. Афсуски, турли баҳоналарни рўқач қилган Лазиз Ғофуров таркибида гиёхванд модда бўлган “гашиш” ни ўзи истеъмол қилиши аниқланди.

Ихтисослатирилган амбулатор тиббий наркологик экспертизанинг 29.08.2023 йилдаги №159-сонли хулосасида, А.Ғайбуллаев гиёхвандлик ва алкоголизм касаллигига чалинганлиги, мажбурий даволанишга муҳтожлиги кўрсатилган.

Шунингдек, Ҳ.Жумаев ҳам ихтисослатирилган амбулатор тиббий наркологик экспертизанинг 29.08.2023 йилдаги №158-сонли хулосасида, Ҳ.Джураев гиёхвандлик ва алкоголизм касаллигига чалинганлиги, мажбурий даволанишга муҳтожлиги кўрсатилган.

Суд Лазизбек Ғофуровни Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодекси тегишли моддаси билан айбли деб топиб, унга Жиноят кодексининг 61,59-моддаларига асосан тайинланган жазоларни қисман қўшиш йўли билан жиноятлар мажмуи тариқасида узил-кесил 3 (уч) йил 1 (бир) ой озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинлади.

Шунингдек, Ҳаким Жумаев ҳам қилмишига яраша жазога тортилди. У Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодекси 276-моддасининг 1-қисмида назарда тутилган жиноятни содир қилганликда айбли деб топилди.

Суд ҳукмига кўра Ҳ.Жумаевга 2 (икки) йил озодликни чеклаш жазоси тайинланди.

Вақт югурик. Жазо муддатлари ўтади. Аммо, айна билаги кучга тўлган, оиласи, фарзандларига бош-қош бўлиб юриши лозим бўлган оталарга бу хато сабоқ бўлармикан? Буни ҳам вақт кўрсатади.

Яхё АНДАЕВ,
Бухоро вилоят прокурорининг
катта ёрдамчиси

Муассислар:

Ўзбекистон
Республикаси
Экология, атроф-
муҳитни муҳофаза
қилиш ва иқлим
ўзгариши вазирлиги

Тадбиркорлар ва
ишбилармонлар
ҳаракати —
Ўзбекистон
Либерал-
демократик
партияси.

Ўзбекистон
Нодавлат нотижорат
ташкilotлари
миллий
ассоциацияси.

Ўзбекистон
Савдо-саноат
палатаси.

Бош муҳаррир
Мақсуд ЖОНИХОНОВ

“Шарқ” нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
босмахонасида чоп этилди.

Манзил:
Буюк Турон кўчаси 41.
Буюртма рақами Г-810
Адади: 1015.

Пайшанба куни чиқади.
Қоғоз бичими А-3,
ҳажми 2 босма табок.
Баҳоси келишилган нархда.
Газета Ўзбекистон
матбуот ва ахборот
агентлигида
2006 йил 0010-рақам билан
рўйхатга олинган.

ISSN 2010-7722

Газетанинг полиграфик
жихатдан сифатли чоп
этилишига “Шарқ” нашриёт-
матбаа акциядорлик
компанияси масъул.

Маълумот учун
телефонлар:
99-791-43-23
99-994-70-52
98-111-48-29

Реклама ва эълонлар учун:

Электрон почта:
jamiyat@umail.uz
Газета индекси — 131
“ЖАМИЯТ” дан олинган
маълумотларда манба
сифатида газета номи
кўрсатилиши шарт.

Топширилган вақти: 20:00
1 2 3 4 5 6

БАХТ ҚАСРИ

(Боши 1-саҳифада)

Колхозлаштириш бошланганда Сайдулло отанинг хўкизлари, отлари колхозга ўтиб кетди. Жўжабирдек жон. Ота жасоратни қўлга олиб трактор ҳайдашни ўрганиб олдилар. 45 йил трактор ҳайдаб оила, бола чақасини боқди. Уларни ўқитди, уйли жойли қилди.

— Отам жуда қаттиққўл, аммо, ҳар бир ютуғимизни кўзида ёш билан табриқлар, бошимизни

силаб кўярдилар. Меҳнат инсонни улуғлайди, деган ҳаёт ҳақиқатини ота-онам ҳаётида кўрдик, — дейди кизлари Мақсуда Саидова

— Онажонимнинг чўнг қўллари, метин иродалари олдида таъзимдаман. Қишлоқнинг чеккасида фермада соғувчи бўлиб ишлардилар. Ҳамма вақт дастурхон ўз вақтида ёзилган, устимиз тоза озода. Ахир, ўйлаб кўринг етти ўғил, уч киз осонми?!

Меҳрибонларим илоҳим юзга киринг, дейман. Етмиш ёш остонасидаман. Аммо улар олдида ўзимни боладек ҳис қиламан. Ҳозир ҳам танбехларидан хушёр тортаман, — дейди ўғиллари Абдуллоҳ Саидов.

Ота яратган боғ оралаб юрарканмиз, суҳбатимиз кизигандан кизиди. Ҳалоллик, аҳилликда ҳикмат кўплигини дилдан ҳис қилдик.

Ўғил-қизлар, неваралар учун Сайдулло ота ва Малоҳат ая ҳикматлар ҳазинасидек гап. Бутун қишлоқ аҳлига маслаҳатгўй қайнона Малоҳат ая келини Роҳат аяни имлаб чақираркан, “Меҳмонга пўпакли чой дамланг”, — дейди ҳаёт из қолдирган, умр китоби битилган ажинларини сийпалаб. Нуроний чехраларда нурни кўриб ҳар қандай киши ҳавас қилиши табиий. Отахон дуога қўл очар эканлар аввало шундай тўкин ҳаёт, тинчлик учун шукрона келтирдилар. “Бизнинг ёшлигимиз, оғир меҳнат, қаҳатчилик, уруш... Бу дорилармон замонларга етиб келганимизга шукур. Мамлакат обод, юрт фаровон бўлсин. Биздек кексаларга эътиборли бўлган давлатбошимиз омон бўлсинлар...”

Моҳира ШАКАРОВА,
Ўзбекистон журналистлар
уюшмаси аъзоси

“Ватан” журнаlining 2-сони ҳам қўлимизга тегди. Бугунги кунга келиб янги журналга эҳтиёж бормиди, деган савол туғилади. Айрим журналларнинг тиражи камайиб кетаётган бўлса, бунинг устига таниқли олим Қозоқбой Йўлдош таъбири билан айтганда, “ўқирмон”лар ҳам камайдиган бир пайт. Аммо кўп нарсани ниятга боғлиқ эканлиги ҳақиқат. Барча ҳолатлар ҳисобга олиниб ишонч билан “Ватан” журнали ташкил этилди. Илк қадамлар ҳам кўп нарсани гапириб қўйди. Бунинг журналнинг дастлабки икки сони исботлаб турибди. Ҳаётнинг ўзи шундай журнал ташкил этилишини тақозо этарди.

Ватан ичра “Ватан”

Журналнинг “Ватан” деб номланишига ундаги барча материаллар жавоб беради. Бирида муқаддас Ватан туйғуси улуғланиб, тарих варақланса, иккинчисида, Ватан дарди, ташвиши, кувончи тилга олинади.

Ўз юрти эртаси йўлида бошқа мамлакатга бориб, ўша ерда ўзлигини билдирган, кимларнинг авлоди эканлигини исботлаган ёшлар сафи кенгаймоқда. Улар эртага Ватан қорига ярайдиганлар. Шунинг учун ҳам Ватан уларни ҳар томонлама қўллаб-қувватламоқда. Тўғри йўлдан оғишмай юриб, оиласи иқтисодини кўтариб, ҳалол меҳнат қилиб ризқ топаётган, ўз юрти иқтисодиётига малҳам бўлаётганлар қанча? Бугун хорижга бориб, илм, илғор тажриба ўрганиб, эртага ватанга қайтгач, ўз юрти келажаги йўлида ишлашни ният қилганларни кўргангизда кўнглингиз кўтарилади.

Лекин фақат мол-дунё орттириш, шахсий манфаатни ҳар нарсадан, ҳатто муқаддас Ватандан ҳам устун қўйувчи, Ватандан икки қадам нарига чиққач, унга маломат тошларини отаётганлар йўқми? Ана шундайлар ҳам учраб турибди. Ундайларга журналнинг 2-сонини варақламасданок жавоб бор. Бир нузли сиймонинг суратига тикилиб туриб, жавоб топишингиз мумкин. Бу инсон шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф ҳазратлари бўлиб, у киши мусофирликда юрганида бошига ҳар қандай оғир кунлар тушганида ҳам Ватанда не айб деб, Ватанидан, халқидан маломат қилмаган. Хушёр ўқувчи ҳазратнинг суратларини кўриб, самимий чехра ила кулиб туриб, нималар деганларини билиб олишлари мумкин.

Хуллас, Ўзбекистон қасаба уюшмалари федерацияси раиси, лойиҳа раҳбари, таҳрир ҳайъати раиси Қудратилла Рафиқов бошчилигидаги жамоа журналда суратлардан тортиб, ҳар бир материалларда Ватан туйғусини устун қўйган ҳолда сингдирганлигини кўриш мумкин.

Журнал бежиз “Ватан” деб номланмаган. Бундай қаралса, ҳар бир авлод чекига қандайдир юк тушаркан. Ватан кимнинг кимлигини билдирадиган синов майдонига айланган пайтлар бўларкан. Ҳозирги биз яшайдиган давр ҳам сип-силлиқ асфальт йўл эмас. Алғов-далғовли, манфаатлар қураши, тўқнашувлари давом этаётган бир даврда яшаймиз. Демак, шу Ватанда яшовчи ҳар бир инсонда “Бу — менинг Ватаним, у учун умримни тикаман”, де-

ган туйғу шунчаки бўлмаслиги керак. Ахир Юртбошининг ўзи: “Мен умримни шу халққа тикканман” деб турганида лоқайдликка ўрин борми?

Яна қандай мактаб керак. Дарс керак. “Ватан” журнали Ватан ҳақидаги дарсликдай туюлди менга. Ундаги ҳар бир мақолани ўқиган киши бунга ишонч ҳосил қилиши мумкин. 2-соннинг илк саҳифасида Чўлпоннинг “Гўзал Туркистон” шеъри бор. Туркиялик сиёсатчи Осмон Местиннинг “Ўзбекистон — буюк Туркистоннинг қалбидир” сарлавҳали мақоласи Чўлпоннинг шеъри давомига ўхшаб кетади.

Ҳозирги давр шиддатли. Шиддат ҳам шунчалар кучлики, яқка ҳолда ҳеч қарга бориб бўлмайди. Бунинг яна бир бор ҳис қилмоқ учун “Ўзбекистон-Хитой: Ўзаро дўстлик, ишонч ва тенг манфаатли ҳамкорлик” номли мақолани ўқимок керак. Ўзбекистоннинг Хитойдаги элчиси Фарход Арзиев аниқ рақамлар орқали ҳамкорликнинг бугуни ва эртасига назар ташлайди.

Ватанидан, халқидан маломат қилмаган шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф ҳаёти билан боғлиқ шайх ҳазратларининг фарзанди Исмоил Муҳаммад Содиқ билан қилинган суҳбат халқимизнинг буюк фарзанди Ватандан кетишга мажбур бўлгани, мусофирликда кечган даври ҳақидаги савол билан бошланади. Ҳазратнинг фарзанди Исмоил Муҳаммад Содиқ ҳам ўта маданиятли инсонлардан эмасми, дастлаб бу хотирага сал ўтиб тўхталсак, дейди.

Бошқа савол:

— Исмоил ака, отангиз Ватанидан деярли суриб чиқарилди, номи кораланди, турли даражадаги шубҳали айблар тиркалди. Табиийки, бундай шароитда кўпчилик сиёсатдан, тузумдан ва ҳатто Ватандан маломат қилишга ўтади. Отангизда шундай кайфиятни пайкаганмисиз?

— Йўқ, ҳеч қачон бундай бўлмаган. Оиламиз 1993-1994 йилларда Саудия Арабистонида, 1994-2001 йиллари Ливияда яшаган бўлса, падари бузрукворимиз бирон кун бекор ўтирмадилар, илмий-маърифий ва ижтимоий фаолиятни ўша ерда давом эттирдилар.

Ватандан узокда бўлганимизда Ўзбекистонда қолган бузимизнинг вафотидан сўнг отамиз жуда ғамга ботган эдилар. Биз отамизнинг дардини ич-ичимиздан ҳис қилиб турардик. Бир кун қарасак, падаримиз дарахт олдида жуда ўйчан ўтирибдилар. Қаттиқ изтироб чекаётгани кўриниб турарди. Волидала-

рини сўнгги йўлга кузатаолмаганидан ич-ичидан қийналаётган эдилар. Кейин уйга кириб йиғлаганларида олдиларига синглим Одинахон бориб юпатмоқчи бўлди.

— Ота, йиғламанг, — деди

Шунда отамиз:

— Қизим, бошимни силагин, сенинг қўлларинг онамнинг қўлларига ўхшайди, — дедилар.

Бу сатрлар дунёдаги энг машҳур асардан парча ё бўлмаса кинодан олинган тасвирлар эмас. “Ватан” журналиндаги суҳбатдан олинган сатрлар. Ўша манзарани кўз олдида келтирган ҳар қандай киши Шайх ҳазратлари билан қўшилиб йиғлагиси келади. Бу ҳолатни тасаввур қилмоқнинг ўзи қанчалар оғир. Инсоният, ислом олами, халқи, ватани учун хизмат қилиб, умрининг сўнгги кунига улкан хазина қолдириб кетган шундай одамнинг бунчалар оғир кунларни бошидан ўтказганлигини эслашнинг ўзи азоб. Шу ерда Бобур Мирзонинг:

Чархнинг мен кўрмаган

жабру жафоси қолдимۇ?!

Хаста кўнглим чекмаган

дарду балоси қолдимۇ?!

деган сатрлари эсимга тушди.

Аслида ҳазратнинг айби нимада эди? Миллат бахти учун дунёга келганими? Умрини улуғ ишларга бахшида этганими? Минг йилда туғилдиган миллат фарзандини асраб авайламаганларга қандай баҳо бермоқ керак? Шундай оғир синовли кунлар бошига тушганда ҳам Ватанидан, халқидан маломат қилмай яшаш учун фақат ва фақат шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф ҳазратлари бўлмоқ керак, деган сўзларни такрорлаш мумкин. Журналдаги бу суҳбатни ўқисангиз, кўп нарсани билиб оласиз, хабардор бўласиз. Шунинг учун ҳам “Ватан”ни ўқинг, деб қайта бўлса-да, айтгим келади.

Юртимиздаги ўзгаришларни кўрмоқ учун четдан туриб назар ташласангиз, кўп нарсанинг гувоҳи бўласиз. Тўғриси, ён атрофимиздаги ўзгаришларга унчалик аҳамият бермай яшашга ўрганиб қолгандаймиз. Лекин олисдан туриб нигоҳ ташласангиз, шу ерда туғилиб ўсган, тақдир тақозоси туфайли ҳозирда Москвада яшаётган Анна Ганчаровага ўхшаб кузатсангиз, ҳайратга тушиб “Шавкат Мирзиёев — ўзбек халқининг фидойи фарзанди”, деган сўзларни такрорлаб айтиб юборишингиз турган гап. Анна хоним журнал орқали дилдаги гапларини тилида айтган.

Ўз юртида яшаб, унинг озодлиги учун курашса-да, “босмачи” номини олган Шермуҳаммадбекнинг ҳаёти кўпчиликка кизик. Унинг набираси Осмонбекнинг “Туйғу”лари билан танишгач, озодлик курашчисининг Туркиядаги ҳаёти, Ўзбекистондаги авлодлари ҳақидаги маълумотларга эга бўласиз. Шу кунгача айтилган турли фикрларга аниқлик киритилганлигини билиб оласиз.

Профессорлар Ғайбулла Бобоёр ва Фарход Максуднинг “Ўзбек этноним: Миллатимиз номи қандай пайдо бўлди?” номли мақоласи йиллар давомида ана шу саволга аниқ жавоб олмаган, турли давраларда турлича жавобларни эшитиб, қайси тўғри, қайсиси нотўғри эканлигини билмай юрганлар учун тайёр китобча. “Ватан” журналинда ичидаги китоб. Уни ўқигач, кўп саволларга жавоб топасиз. Муаллифларга, журнал ижодий жамоасига раҳмат айтасиз. Ахир ҳар бир миллат вакили ўз миллатининг номи билан қизиқади. Билгиси келади. Аслида бу катта илм. Илмда баҳслар бўлади, турли қарашлар айтилади. Ўзбек миллати ҳам “ўзбек” атамасини билиши шарт. Бу — ўзликни билиш. Журнал таҳририяти 2-сонда ана шундай катта ишга ташаббускор бўлган. Бу йўлда тарихчилар ёрдамга келишган.

Йирик давлат арбоби, бунёдкор-ҳукмдор Абдуллахон шахси тарихда етарли даражада ўрганилмаган. Кўпчилик бу ҳукмдор фаолиятдан беҳабар. Профессор Акбар Зоминов ўз мақоласини “Абдуллахон Туроннинг сўнгги буюк ҳукмдори” деб бежиз номламаган. Муаллиф кўплаб саволларни ўртага ташлайди, жавоб беради. Абдуллахоннинг туғилиши, насабномасидан тортиб, исми талқини ҳам назардан четда қолмайди.

Журналнинг яна бир муаллифи Фахриёр кўплаб тенгдошларидан фарқ қиладиган шоир. Унинг шеърияти ҳам, таржимаси ҳам ўзига хос. Фахриёр ижодда қийин йўлни танлайдиганлардан. Бунинг исботи сифатида таржималарини мисол келтириш мумкин. Фахриёр таржимасида Тимоти Ж. Уинтернинг йирик асаридаги “Мутаассиблик қашшоқлиги” бобидан бир парчани ўқимок керак.

Хуллас, “Ватан” журналин ўқувчига кўп нарсани беради. Шу кунгача билмаганларини билдиради. Журналнинг 2-сонини ўқиб тугатгач, навбатдагисини интизорлик билан кутасиз.

Анваржон АБДУВАЛИЕВ,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган журналист